

KOMPETENCIJE I VREDNOVANJE U (DODATNOJ) NASTAVI MATEMATIKE

Matija Bašić, PMF-MO

*Stručni skup nastavnika matematike,
Zagreb, kolovoz 2016.*

KOMPETENCIJE ZA 21. STOLJEĆE

kompetencije su znanja, vještine i sposobnosti, te stavovi

za 21. stoljeće označava potrebe modernog društva, zanimanja budućnosti

EU inicijativa: Lisabon Agenda (2000-2010) i Europe 2020

održivi ekonomski razvoj, društvo temeljeno na znanju, promicanje aktivnog građanstva. ostvarivanje cjeloživotnog obrazovanja i mobilnosti, podrška državama EU u razvoju vlastitih obrazovnih sustava i poboljšavanju kvalitete i efikasnosti, poticanje kreativnosti, inovativnosti i poduzetništva

matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji – jedna od osam ključnih kompetencija *Europskog referentnog okvira za cjeloživotno učenje*

NACIONALNI OKVIRNI KURIKULUM MATEMATIKA

Domene

- brojevi
- algebra i funkcije
- oblik i prostor
- mjerenje
- podatci
- infinitezimalni račun

Procesi

- prikazivanje i komunikacija
- povezivanje
- logičko mišljenje, argumentiranje i zaključivanje
- rješavanje problema i matematičko modeliranje
- primjena tehnologija

GENERIČKE KOMPETENCIJE (ONK)

Oblici mišljenja

- Rješavanje problema i donošenje odluka
- Metakognicija
- Kriičko mišljenje
- Kreativnost i inovativnost

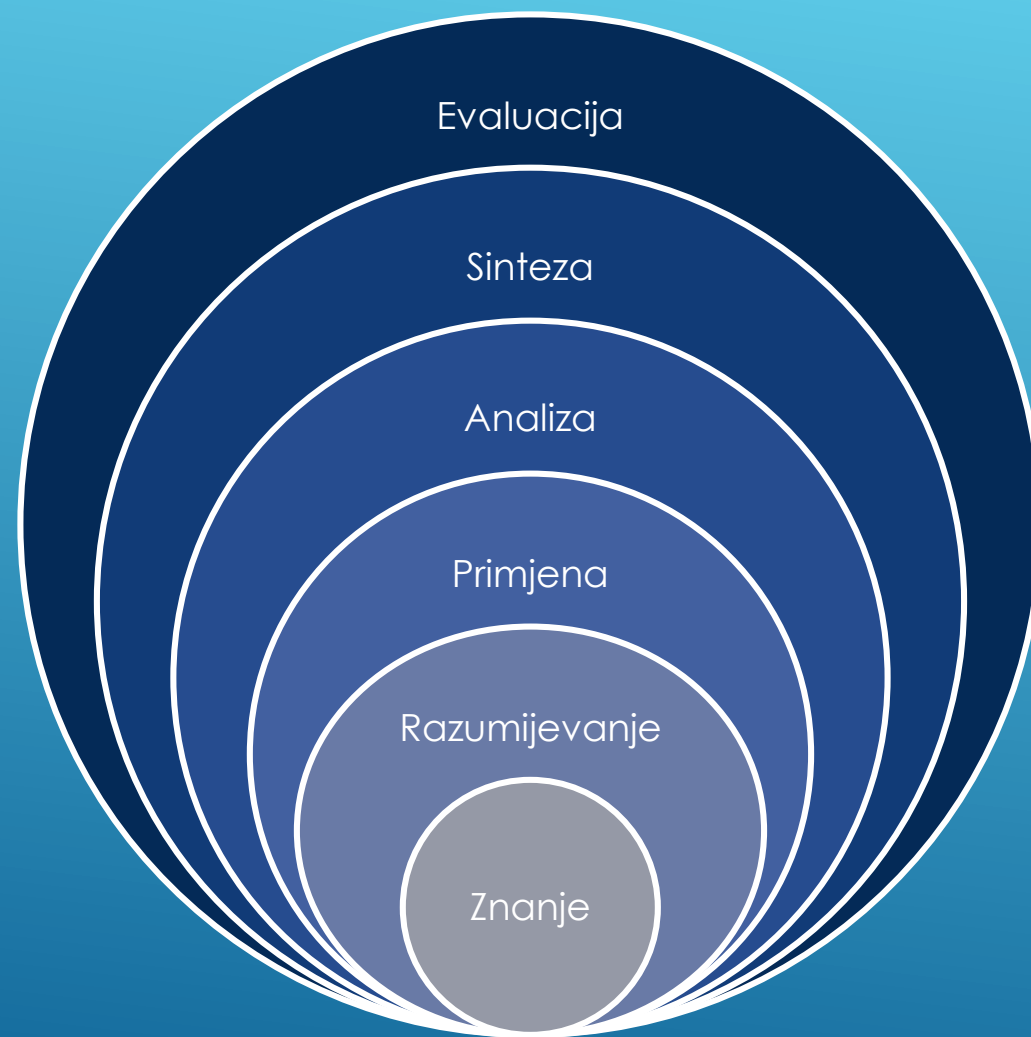
Osobni i socijalni razvoj

- Upravljanje sobom
- Upravljanje obrazovnim i profesionalnim razvojem
- Povezivanje s drugima
- Aktivno građanstvo

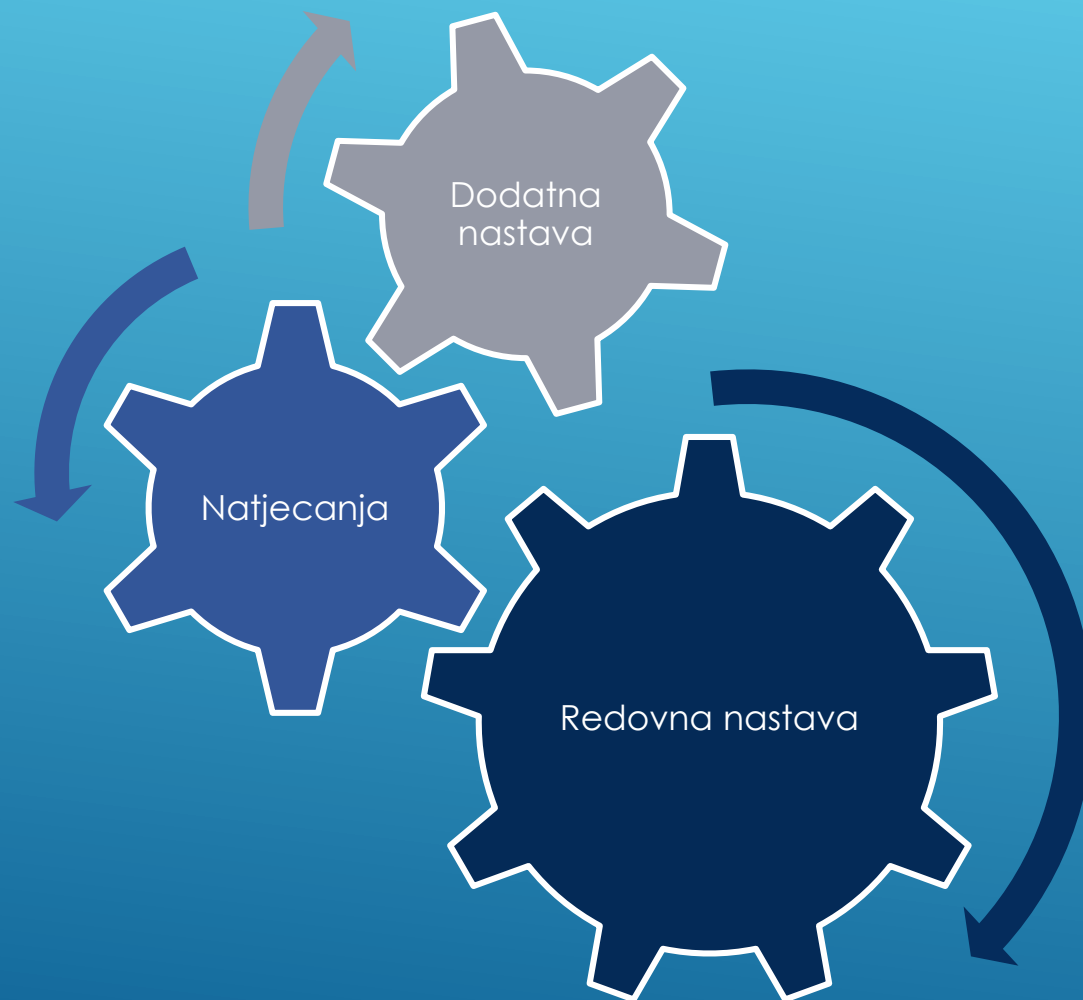
Oblici rada i korištenje alata

- Komunikacija
- Suradnja
- Informacijska pismenost
- Digitalna pismenost

BLOOMOVA TAKSONOMIJA

REDOVNA I DODATNA NASTAVA

NAČELA I CILJEVI NATJECANJA IZ MATEMATIKE

1. pravednost i transparentnost
2. poticanje izvrsnosti
3. promicanje znanosti kao pokretača razvoja modernog društva
4. popularizacija matematike i uključivost svih učenika
5. sinergijsko djelovanje svih sudionika

PRAVEDNOST I TRANSPARENTNOST

Hrvatska
matematička
olimpijada

revizija
županijskog
natjecanja

KAKO OSIGURATI SVA NAČELA ISTOVREMENO?

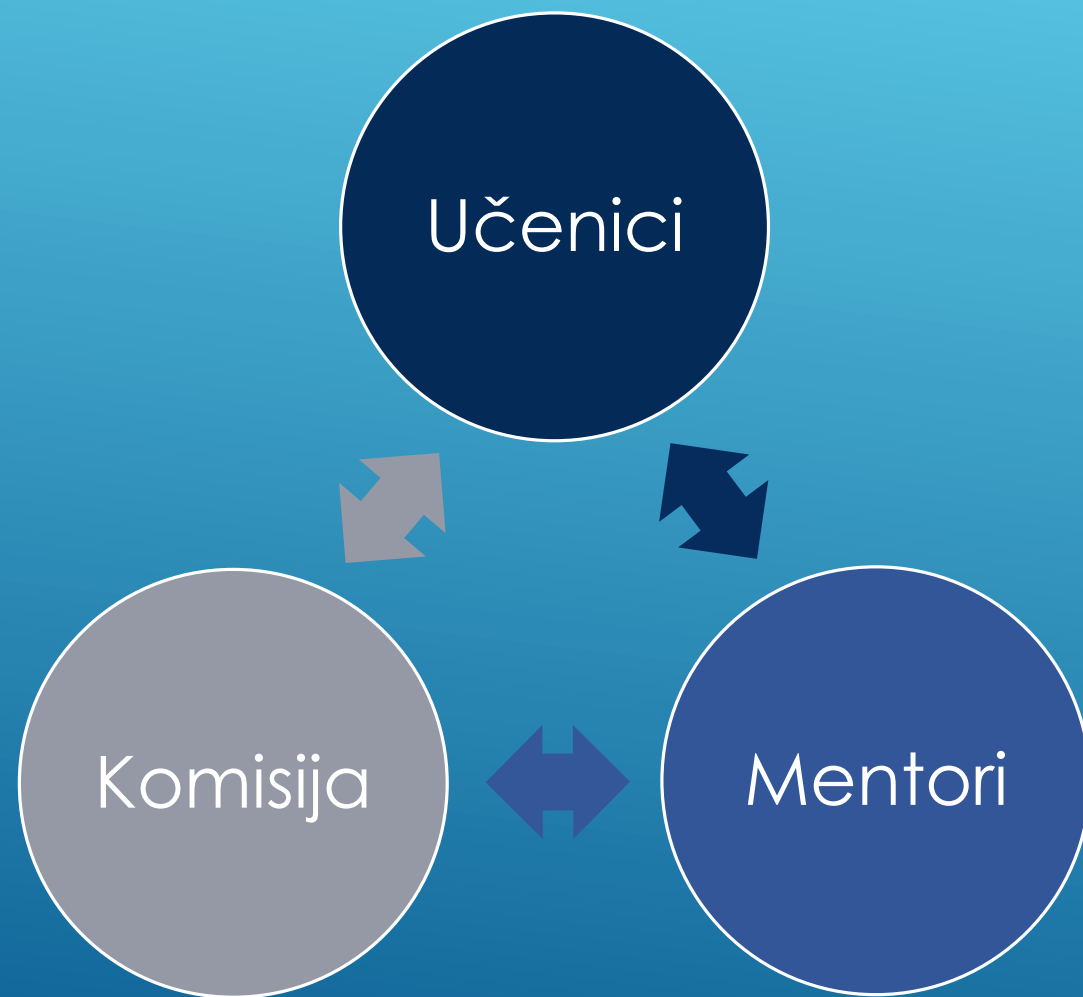

poticanje izvrsnosti

popularizacija

NAČELO SINERGIJSKOG DJELOVANJA

NATJECANJA IZ MATEMATIKE I KOMPETENCIJE

*Mane klasičnog pristupa podučavanja
(nastavnik prezentira rješenja zadataka
kao ilustraciju određene metode):*

nedostatak vremena
da se "pokriju sve
metode"

učenici su pasivni i ne
usvajaju način
razmišljanja

nedostaje izgradnja
samopouzdanja i
samostalnosti
učenika

učenik ne
prepoznaje ključne
elemente i nema
povratnu informaciju
o svom znanju kako
bi mogao izgraditi
realistična
očekivanja

NATJECANJA IZ MATEMATIKE I KOMPETENCIJE

Aktivirajući pristup:

učenje
istraživanjem
(minimalne
intervencije
nastavnika)

nastavnik s
učenikom
rješava
zadatke koje
nije prije vidio
(istraživački
pristup)

pokazivanje
strategija
rješavanja
umjesto
metoda

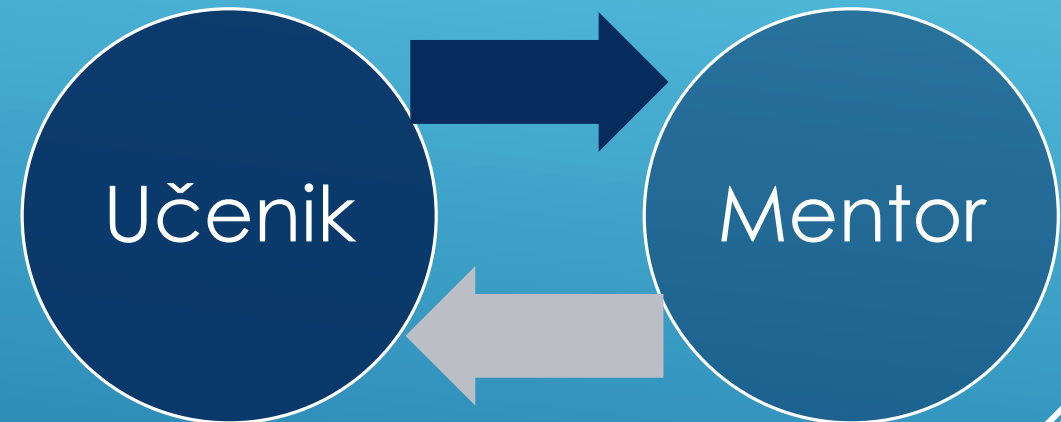
učenik
samostalno
pronalazi i
grupira
zadatke

pokazati
emocije
(prenošenje
interesa)

**postizanje
aha-efekta**

ULOGA MENTORA

- **partnerski odnos, autoritet temeljen na znanju**
- poticanje autonomnog učenja, preuzimanja odgovornosti i razvoj samopouzdanja
- poticanje individualnosti, razvoj vlastitog pristupa rješavanju problema
- pomoć u integraciji, zaštita od ruganja
- podrška u nošenju sa stresom i pritiskom
- prikaz pogrešaka kao ishodište za učenje i kao sastavni dio života
- isticanje temeljne uloge matematike u razvoju društva, veza sa svakodnevnim životom i primjenama

DODATNA NASTAVA – ISHODI UČENJA

Učenik...

koristi matematičke metode i alate s razumijevanjem

koristi matematički jezik, uvodi vlastite oznake i pomoćne elemente sa svrhom;

pristupa zadacima koje nije prije vidio sa samopouzdanjem da ih može riješiti;

uspješno artikulira i prenosi svoje misli drugima (pismeno i usmeno);

koristi tehnologiju u rješavanju problema i učenju

samostalno uči i traži materijale vezane za određenu temu

svjesno koristi **strategije rješavanja problema**

kritički pristupa svom radu

slijedi svoju prirodnu znatiželju i pokazuje želju za učenjem

preuzima odgovornost za svoje učenje i napredovanje

ima realistična očekivanja

prepoznaje ulogu matematike u razvoju modernog društva

RJEŠAVANJE PROBLEMA

Strategije

- prisjećanje relevantnih situacija, informacija i metoda
- samostalno ispitivanje posebnih slučajeva
- otkrivanje uzorka koristeći vlastite logiku
- postavljanje hipoteze
- dokazivanje i opovrgavanje hipoteze
- konstrukcija primjera i kontraprimjera za svoje slutnje
- kombinirana primjena razmišljanja unatrag i unaprijed
- formuliranje kreativnih alternativa
- stvaranje i izvršavanje plana rješavanja problema
- kritičko evaluiranje ideja

DODATNA NASTAVA

SVRHA

- pri uvođenju oznaka i dodatnih elemenata rješenje objasniti svrhu – je li svrha nama poznata? jesmo li samostalno došli do onoga o čemu pričamo?

PLAN

- planirati vrijeme za pitanja, poticati raspravu – planirati znači pripremiti se za moguće smjerove u kojima rasprava može otići, potrebna fleksibilnost

JASNOĆA

- jasno uvesti nove koncepte (pojmove, metode), naglasak na malom broju ključnih osnovnih koncepata, ne poticati preskakanje

PODRŠKA

- pronaći ravnotežu u odnosu, poticanje u inicijalnim fazama, strpljivost, pažljivo prepuštanje odgovornosti učeniku da preuzme inicijativu, poticanje samostalnosti, ohrabivanje

METAKOGNICIJA

- osvijestiti strategije i više oblike razmišljanja koje koristimo, mijenjati kontekst, povezivati sa primjenama

VREDNOVANJE NATJECATELJA

Natjecanje

sumativno vrednovanje
(vrednovanje naučenog)

vanjsko vrednovanje

normativno vrednovanje

Dodatna nastava

formativno vrednovanje (vrednovanje
kao učenje i vrednovanje za učenje)

samovrednovanje

PREGLED TEMA, VREDNOVANJE I ISPRAVLJANJE NA NATJECANJIMA

Radionica

- Matija Bašić,
Algebra i
Geometrija
- Azra Tafro,
Kombinatorika i
Teorija brojeva

LITERATURA

Zbirke za rješavanje problema iz matematike

- 1. Arthur Engel, Problem Solving Strategies
- 2. Paul Zeitz, The Art and Craft of Problem Solving
- 3. Loren C. Larson, Problem-Solving Through Problems
- 4. Svetoslav Savchev, Titu Andreescu, Mathematical Miniatures
- 5. Babinskaja, Zadaci s ruskih matematičkih natjecanja
- 6. Dušan Djukić et al., IMO Compendium
- 7. Željko Hanjš, Međunarodne matematičke olimpijade
- 8. George Polya, Kako riješiti matematički zadatak? (How to solve it?)
- 9. George Polya, Matematičko otkriće
- 10. Yufei Zhao, <http://yufeizhao.com/olympiad.html>
- 11. Titu Andreescu et al., Problems Around the World (zbirke 1996-97, 1997-98, 1998-99, 1999-2000, 2000-01)
- 12. Materijali s priprema, <http://natjecanja.math.hr>

PREGLED TEMA

ALGEBRA

- najvažniji ishodi: manipuliranje algebarskim izrazima, nejednakosti, osnovna svojstva elementarnih funkcija
- dodatna literatura:
  - Kiran Kedlaya, $A < B$ (A is less than B)
  - Titu Andreescu, Zuming Feng, 101 Problems in Algebra
  - B. J. Venkataschala, Functional Equations: A Problem Solving Approach
  - Radmila Bulajich Manfrino et al., Topics in Algebra and Analysis

PREGLED TEMA

ALGEBRA

- skupovi i skupovne operacije
- osnovne računске operacije i karakteristična svojstva skupova racionalnih i realnih brojeva (decimalni brojevi, aproksimacije, uređaj, od 1.r.) te kompleksnih brojeva (konjugiranje, algebarska zatvorenost, od 2.r.)
- **algebrski izrazi**, rješavanje, (ne)jednadžbi i sustava, uključujući ideju supstitucije
- **nejednakosti** (dodatna tema na svim razinama osim školske u 1.r.) -
- računanje konačnih zbrojeva (Gaussova dosjetka, rastav na parcijalne razlomke, teleskopiranje, od 1.r.)
- korištenje matematičke indukcije u dokazivanju algebarskih tvrdnji, nizovi i redovi (4.r.)
- **pojam funkcije, svojstva elementarnih funkcija i njihovih grafova**
  - funkcija najveće cijelo (od 1.r.),
  - linearna funkcija, (veza s proporcionalnošću, 1.r.),
  - kvadratna funkcija i polinomi višeg stupnja (značenje diskriminante, traženje nultočaka, Vieteove formule, 2.r.),
  - eksponencijalna i logaritamska funkcija (eksponencijalna formula, monotonost, pojam inverza, od 3.r. na natjecanjima),
  - trigonometrijske funkcija (adicijske formule, izvođenje ostalih formula, periodičnost, ograničenost 3.r.)
- funkcijske jednadžbe (4.r.)

PREGLED TEMA

GEOMETRIJA

- sintetičke i analitičke metode
- najvažniji ishodi: svrhovito crtanje dodatnih elemenata, geometrijski zor, angle chasing, zapisivanje dokaza
- dodatna literatura:
  - Anđelko Marić, Planimetrija
  - Evan Chen, Euclidean Geometry in Mathematical Olympiad
  - Yufei Zhao (notes), Lemmas in Euclidean Geometry
  - Arseniy Akopyan, Geometry in Figures
  - Vladimir Prasolov, Plane Geometry
  - Sotirios E. Louridas, Michael Th. Rassias, Problem-Solving and Selected Topics in Euclidean Geometry
  - Mea Bombardelli, Dijana Ilišević, Elementarna geometrija, skripta za istoimeni kolegij na PMF-MO

PREGLED TEMA

GEOMETRIJA

- Pitagorin i Euklidov teorem
- sukladnost i sličnost - uočavanje i korištenje u složenim dokazima
- paralelnost i kutovi - korištenje transverzale, zbroj kutova u trokutu, dijagonale paralelograma se raspolavljaju
- karakteristične točke trokuta – dokazivanje konkurentnosti pravaca, teorem o simetrali kuta, srednjica trokuta, težište dijeli težišnicu u omjeru 2:1
- površine - rastavljanja likova i osnovne formule za površinu trokuta, metoda površine u dokazima iz planimetrije
- krug i kružnica (1.r. od državne razine, ostali razredi od školske razine)
  - tetivni četverokut: obodni i središnji kut, Talesov teorem, potencija točke obzirom na kružnicu
  - tangencijalni četverokut: jednakost duljina odsječaka tangenti
- primjena trigonometrije - teorem o sinusima i teorem o kosinusu (3.r.)
- stereometrija (3.r.) - računanje obujma geometrijskih tijela, crtanje presjeka tijela ravninom
- vektori (3.r.)
- analitička geometrija - koordinatna metoda (od 1.r.), krivulje drugog reda (na natjecanjima od 4.r.)

PREGLED TEMA

KOMBINATORIKA

- najvažniji ishodi: dokaz egzistencije (eksplicitno i neeksplicitno), dokazivanje nemogućnosti određene situacije, prebrojavanje
- dodatna literatura:
  - Mario Krnić, Dirichletov princip
  - Maja Cvitković, Kombinatorika
  - Darko Veljan, Kombinatorna i diskretna matematika
  - predavanja i vježbe iz kolegija Diskretna matematika, PMF-MO
  - Titu Andreescu, Zuming Feng, 102 Combinatorial Problems
  - Jiri Herman et al., Counting and Configurations
  - Pablo Soberón, Problem-Solving Methods in Combinatorics

PREGLED TEMA

KOMBINATORIKA

- logički zadaci
- Dirichletov princip
- prebojavanje
- invarijante
- princip ekstrema
- optimizacija (ekstremalna kombinatorika)
- matematička indukcija u kombinatornim zadacima (od 3. r.)

PREGLED TEMA

TEORIJA BROJEVA

- najvažniji ishodi: korištenje faktorizacije/djeljivosti, dokazivanje da diofantska jednačbe nema rješenja
- dodatna literatura:
  - Peter Vandendriessche, Hoojoo Lee, Problems in Elementary Number Theory (project PEN)
  - Michael Th. Rassias, Problem-Solving and Selected Topics in Number Theory
  - Naoki Sato, Number Theory
  - Dolinka, Elementarna teorija brojeva
  - Andrej Dujella, Uvod u teoriju brojeva, skripta za istoimeni kolegij na PMF-MO

PREGLED TEMA

TEORIJA BROJEVA

- zadaci sa znamenkama, korištenje dekadskog sustava, kriterij djeljivosti sa 3 i 9
- djeljivost – djelitelji (broj, sparivanje), mjera, rastav na proste faktore
- Euklidov algoritam i linearne diofantske jednačbe
- metoda faktorizacije
- metoda kvocijenta
- periodičnost ostataka potencija modulo n

PREGLED TEMA

INTERDISCIPLNARNE TEME

- kombinatorna geometrija
- primjena trigonometrije u geometriji
- analitička geometrija
- kombinatorna teorija brojeva
- geometrijska vjerojatnost
- itd.

SMJERNICE ZA IZRADU BODOVNE SCHEME

Idealna situacija: prvo vidjeti sve testove, a onda izraditi kriterije bodovanja

Samostalno riješiti zadatak

Prikupiti što više različitih rješenja

Odrediti ključne korake – lakše napraviti shemu s manjim rasponom bodova

Revidirati i usporediti bodovanja različitih rješenja

Pojasniti specifične situacije napomenama

ZADATAK IZ GEOMETRIJE

U konveksnom četverokutu ABCD vrijedi $\sphericalangle BAD = 50^\circ$, $\sphericalangle ADB = 80^\circ$ i $\sphericalangle ACB = 40^\circ$. Ako je $\sphericalangle DBC = 30^\circ + \sphericalangle BDC$, izračunaj $\sphericalangle BDC$.

ZADATAK IZ GEOMETRIJE

koje dodatne
elemente možemo
docrtati? s kojim
ciljem?

je li trigonometrijsko
rješenje jednostavnije
ili složenije od
sintetičkog?

koje kutove možemo
izračunati? pojavljuju
li se tetivni
četverokuti?

ZADATAK IZ TEORIJE BROJEVA

Za prirodne brojeve a , b i prost broj p vrijedi $a^2 + p^2 = b^2$. Dokaži da je $2(b+p)$ kvadrat nekog prirodnog broja.

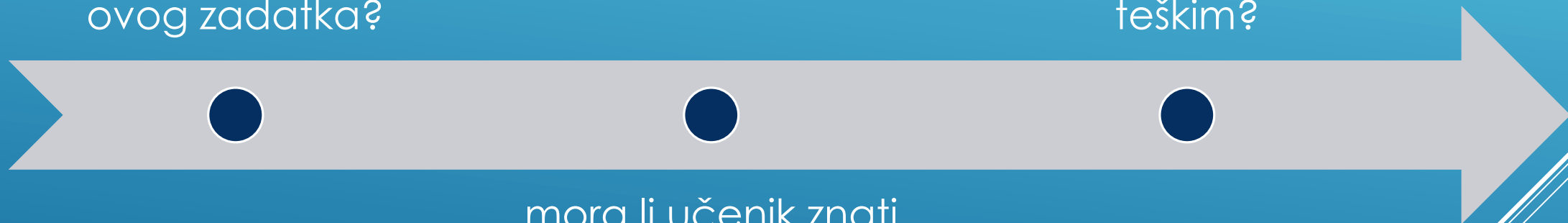

ZADATAK IZ TEORIJE BROJEVA

postoji li „najprirodniji način“ za rješavanje ovog zadatka?

što čini zadatak teškim?

mora li učenik znati za Pitagorine trojke?

HVALA NA PAŽNJI

- ▶ kontakt: mbasic@math.hr
- ▶ web.math.pmf.unizg.hr/~mbasic/